

Визначення запасів дикорослої сировини (кореневищ з коренями) *Geum urbanum* L.**Козира С.А., Кулагіна М.А., Радько О.В.***Кафедра ботаніки**Національний фармацевтичний університет, м. Харків, Україна*Kozyra-S@yandex.ru

Гравілат міський (*G. urbanum* L.) родини Розові (*Rosaceae*), широко використовується в народній медицині, як в'язучий, кровоспинний, протизапальний, ранозагоювальний засіб [3] і тому вивчення запасів сировини є одним з основних ресурсних показників для лікарських рослин, які зростають у природних умовах. *G. urbanum* L. є типовим представником і відзначається широкою екологічною амплітудою, займаючи різні екотипи. Ця біологічна особливість рослин роду *Geum* L. не достатньо досліджена. Кількість особин *G. urbanum* L. на гектар може складати від 200 до 1000 особин. Показник урожайності кореневищ, придатних для використання в якості лікарської сировини, коливається у значних межах: від 8 до 115 кг/га. Кореневище формується протягом 2-3 років. Воно має прості форми, а за вагою не перевищує 5-8 г [2]. У генеративному періоді зростає відмінність між популяціями *G. urbanum* L. різних екотипів за формою і вагою кореневищ, кількістю окремих метамерів, їх розгалуженістю тощо.

Для оцінки природних ресурсів важливо знати не лише біологічний, а й експлуатаційний запас сировини *G. urbanum* L. [5]. Для його визначення використовували методику рекогносцирувальної оцінки методом ключових ділянок [4, 6]. По-перше обчислюють ефективність, тобто масу сировини отриманої з одиниці площі яку займає дана рослина. Для цього використовували співвідношення між величиною коефіцієнту покриття (визначеного на підставі фітосоціологічних показників) і масою сировини, отриманої з одиниці поверхні [5]. Далі – це визначення запасів в кілограмах яке отримують множенням ефективності на площу (визначається за допомогою топографічних карт), яку займає дана рослина на вивчаємій території [4]. Таким чином запаси сировини (кореневищ з коренями) *G. urbanum* L. на території Харківської області складають: біологічний запас 23,4 т і експлуатаційний запас 17 т, (вказано в сирій вазі).

Для раціонального використання рослинних ресурсів необхідно відтворення запасів окремих лікарських рослин. Природне відновлення *G. urbanum* L. відбувається важко і зустрічається далеко не у всіх популяціях. Там, де воно є, кількість приростків насінного походження не перевищує 2-6 особин/м². Тому доцільно *G. urbanum* L. культивувати на плантаціях. Не дивлячись на те, що *G. urbanum* L., як бур'ян розповсюджений по всій Україні, вирощування в культурі на великих площах дасть можливість застосовувати агротехніку. Крім того механізація деяких процесів дозволить одержати більш дешеву сировину, ніж при заготівлі в природі. Введенню в культуру сприяють і

біологічні особливості *G. urbanum* L. як невибагливої культури. Рослина розмножується насінням і частинами куща. Це зимо- і посухостійка культура. До ґрунту невибаглива, не витримує лише заболочених і солонцюватих ґрунтів, відмічається висока врожайність коренів і кореневищ на окультурених, пухких і добре зволжених чорноземних і каштанових ґрунтах [7]. У перший рік життя утворює розетку прикореневих листків у діаметрі близько 20 см і лише на другий – квітконосні стебла. Окремі рослини зацвітають у перший рік життя. На другий рік збирають урожай кореневищ з коренями. Вегетувати починає рано – у березні. У процесі вегетації утворює товсте повзуче кореневище 15-20 см завдовжки. Цвіте у травні – червні. Насіння досягає у липні – серпні. Маса 1000 насінин – 2,9 г. [1].

Таким чином, визначено, що врожайність кореневищ з коренями у природних ценозах популяції *G. urbanum* L. складає 8-85 кг/га. Встановлено запаси сировини у Харківській області, та обсяг допустимого використання. Плантації *G. urbanum* L. можуть бути стабільним джерелом цінної лікарської сировини для промисловості і здатні служити гарантом збереження природних популяцій виду та його біологічного ресурсного потенціалу.

Посилання на літературу:

1. Брем А. Жизнь растений. Новейшая ботаническая энциклопедия / А. Брем – М. : Эксмо, 2004. – 976 с.
2. Григора І. М. Рослинність України (еколого–ценотичний, флористичний та географічний нарис) / І. М. Григора, В. А. Соломаха. – К. – 2005. – 415 с.
3. Козира С. А. Хімічний склад та використання в медицині рослин роду *Geum* L. / С. А. Козира, М. А. Кулагіна, А. Г. Сербін // Запорожский мед. журн. – 2008. – № 2. – С. 80–82.
4. Мінарченко В. М. Державний кадастр рослинного світу. Збереження і стале використання біорізноманіття України: стан, перспективи та заходи вдосконалення / В. М. Мінарченко. – К. : Фітосоціоцентр, 2003. – С. 147–152.
5. Мінарченко В. М. Ресурсознавство. Лікарські рослини: Навчально–методичний посібник / В. М. Мінарченко, П. І. Серета. – К. : Фітосоціоцентр, 2004. – 71 с.
6. Шеляг–Сосонко Ю. Р. Методологія дослідження видового та ценотичного різноманіття екомережі України / Ю. Р. Шеляг–Сосонко, Д. В. Дубина, В. М. Мінарченко // Укр. ботан. журн. – 2003. – Т. 60, № 4. – С. 374–380.
7. Inducible and constitutive mechanisms of salt stress resistance in *Geum urbanum* L. / N. L. Radyukina, Yu. V. Ivanov, A. V. Kartashov et al. // Russian Journal of Plant Physiology. – 2007. – Vol. 54, № 5. – P. 612–618.